

MASARYKOVA UNIVERZITA

Ze2BP_ORP6

***Obecná regionální
geografie***

jarní semestr 2013

Organizace kurzu

- ☒ ***Přednášky*** – účast dobrovolná, aktuální pojmy a současné aspekty vědní disciplíny.

Podmínky ke kolokviu:

- ☒ Vypracování 4 „jednoduchých“ cvičení.

Obsah a předmět kurzu

Přednášky

1. Regionální geografie – vymezení geografické disciplíny, vztahy k ostatním vědním disciplínám.
2. Přístup, metodologie a základní metody regionální geografie.
3. Koncept regionu, klasifikace regionů, vnitřní struktura regionů.
4. Geografická regionalizace České republiky a světa.

Literatura k studiu

Povinná

- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 411 s. ISBN 978-80-7380-114-4.

Doporučená

- BAŠOVSKÝ, O., LAUKO, V.: *Úvod do regionálnej geografie*. 1. vyd., Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. 1990. 118 s. ISBN 80-080-0278-6.
- WOKOUN, R. *Základy regionální geografie*. Brno: UJEP, 1984. 36 s.
- HAMPL, M.: *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. DemoArt pro Univerzitu Karlovu, Přírodovědeckou fakultu, Praha. 2005. 147 s. ISBN: 80-86746-02-X.
- IVANIČKA, K.: *Základy teórie a metodologie socioekonomickej geografie*. 2. vyd. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. 1987. 432 s.

Definice RG

- ❏ Komplexní disciplína zabývající se uspořádáním věcí a vztahů v prostoru. (*Dicken, 2004*)
- ❏ Zkoumá vzájemné vztahy mezi přírodním prostředím a lidskou společností v konkrétních územích – oblastech neboli regionech. Objektem zkoumání regionální geografie jsou nezaměnitelné celky krajinné sféry vymezené postupem nazývaném regionalizace. (*Bičík a Brinke, 1987*)

Definice RG

- Zabývá se způsobem, jakým unikátní kombinace environmentálních a humánních faktorů vytvářejí území s charakteristickou krajinou a kulturními atributy. (*Knox a Marston, 2001*)
- Zkoumá regionální systémy, tj. vztahy mezi přírodním prostředím a společnostmi v daném regionu. V regionech pak sleduje prostorové uspořádání (strukturu) a vzájemné vazby složek přírodní a sociální sféry. (*Anděl, 1996*)

Trocha historie RG

3 základní školy:

- Německá (17. – 20. st.)
- Francouzská (18., 19. st.)
- Americká - 20., 30. léta 20. století

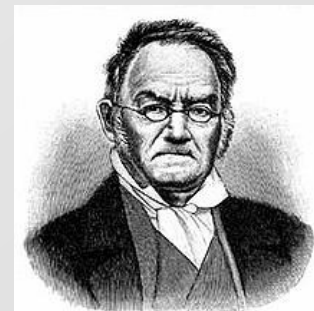
Německá škola

➤ **Philipp Clüver** - 1629 - *Úvod do staré i nové geografie*

➤ **Alexander von Humboldt** (1769–1859)
- *Ansichten der Natur, Kosmos*

➤ **Karl Ritter** (1779–1859) - *Věda o Zemi ve vztahu k přírodě a dějiny lidstva*

Německá škola

- ❏ Johann H. von Thünen (1783-1850)
 - ❏ *Der isolierte Staat* (1826, 1850)
 - ❏ prostorová ekonomie (1826, první vydání)

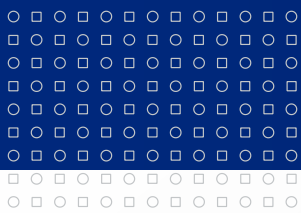
- ❏ Definoval speciální zemědělské zóny v závislosti na dostupnosti trhu.

- ❏ Faktory: ***přepravní vzdálenost*** a ***výtěžnost z jednotky plochy***.

Německá škola

Výchozí podmínky:

- ❏ Existence izolovaného prostoru, kde celé zemědělství tíhne k jednomu centru (městu – trhu).
- ❏ Trh je městem, kde se koncentrují zemědělské komodity.
- ❏ Produkty jsou prodávány pouze v jednom centru, které tvoří spádové území.
- ❏ V zázemí pracují zemědělci na základě stejných podmínek s maximalizací zisku.
- ❏ Náklady na přepravu plodin jdou přímo úměrné přepravní vzdálenosti.
- ❏ Produkty jsou přepravovány čerstvé.
- ❏ Fyzickogeografické podmínky jsou homogenní.

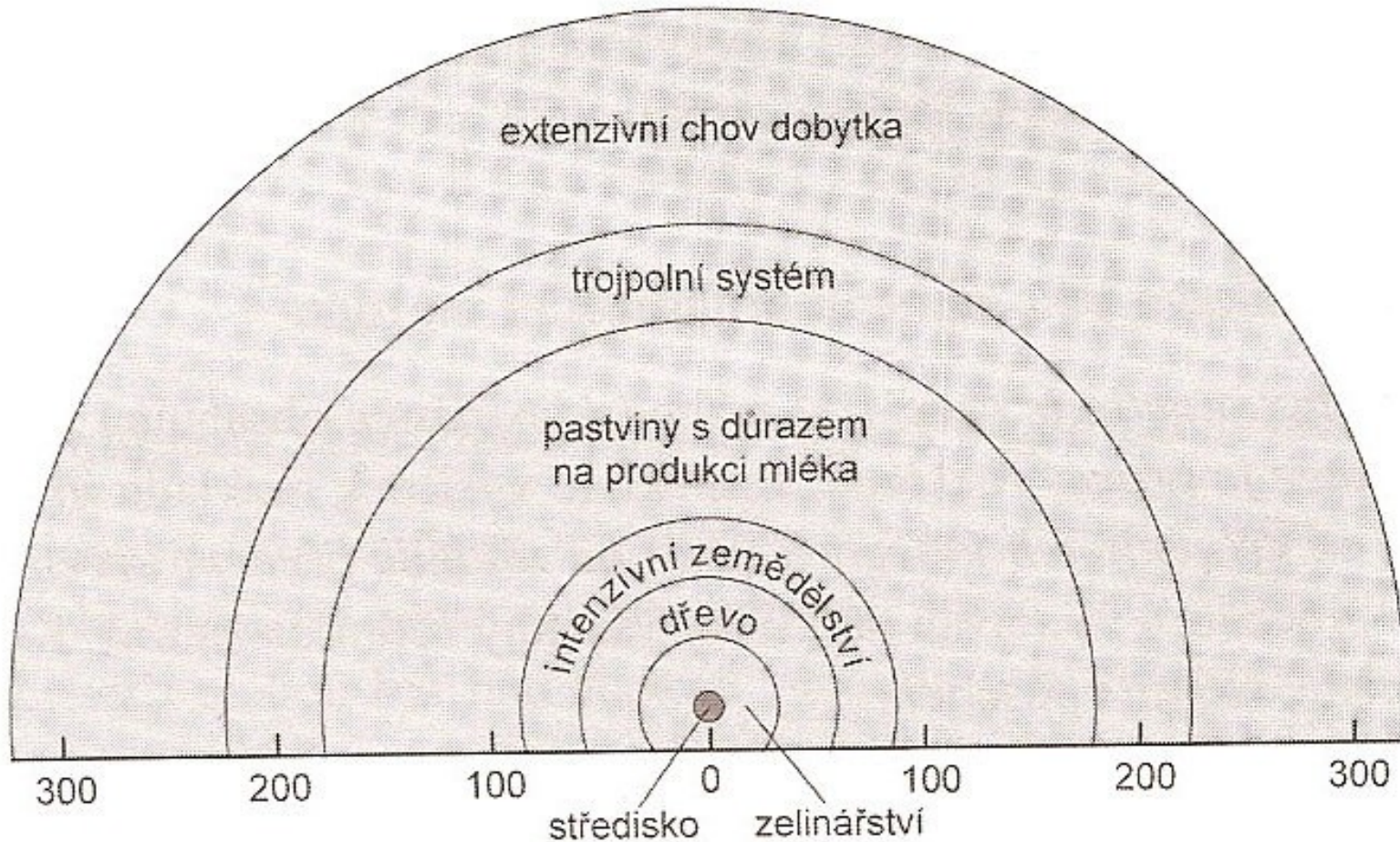

Thünen definoval následující zóny:

1. zóna: produkce mléka a zeleniny
2. zóna: produkce dřeva
3. – 5. zóna: obilniny a jiné plodiny (trojpolný systém)
6. zóna: chov dobytka na maso, sýry

Německá škola

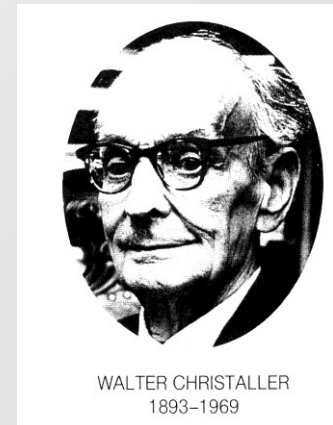

Německá škola

- **Alfred Hettner** (1859 – 1941) - vychází z abstraktní posloupnosti vývojového vyčleňování mladších složek ze starších.
- Hettnerovo schéma: poloha, rozloha → geologie, geomorfologie → klima, vodstvo → půdy → biota → obyvatelstvo → zemědělství → průmysl → doprava → bezprostředně hrazené služby → obchod a rekreace → nepřímo hrazené služby, zdravotnictví a školství → vš a věda → politická nadstavba → kulturní nadstavba → nižší územní členění → historická geografie (Mečiar II., s. 32).
- Toto schéma se zakládá na analýze regionů podle jednotlivých částí, začíná od geologické stavby a forem povrchu, přes další části přírody až po člověka, jeho hospodářství a kulturu (Bašovský, s. 30).

Německá škola

- **Walter Christaller** (1893 – 1969): „Teorie centrálních míst“ – výzkum centrality a hierarchie sídel podle různých funkcí
- pojmy: centrální místo, spádové území, centralita (hierarchie, hexagonalita).
- vyšší spádového místo překrývá území nižšího spádového místa.

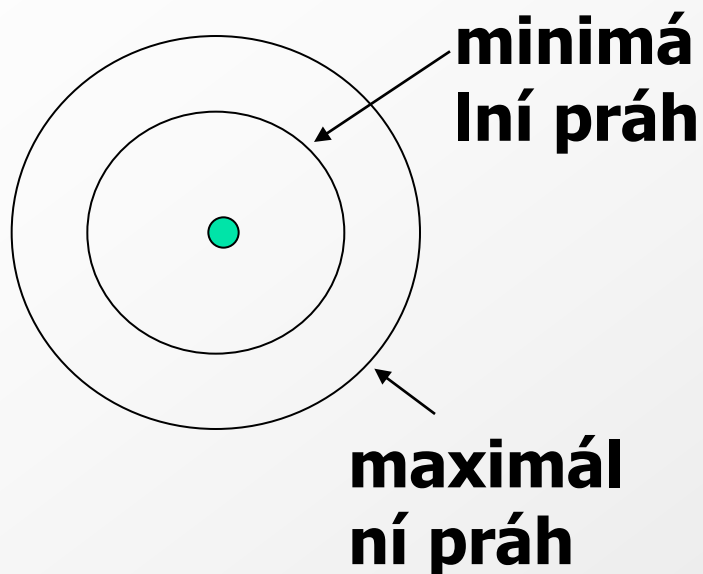

Teorie centrálních míst

- Rovnoměrně rozmístěná populace.
- Centrální místa poskytují zboží, služby a administrativní funkce jejich zázemí.
- Spotřebitelé minimalizují svoji cestovní vzdálenost.
- Poskytovatelé služeb se snaží pokrýt co nejširší možnou oblast trhu.
- Všichni spotřebitelé mají stejný příjem a stejné požadavky na služby.
- Čím častěji obyvatelé dané zboží (může se jednat i o služby) potřebují, tím je centrum jeho poskytování lokalizováno blíže či dále.

Teorie centrálních míst

- Existuje centrální místo (koncentrace služeb, obslužné středisko v prostoru).
- Kužel poptávky – poptávka klesá s dostupností centrálního místa.
- Vzniká pravidelná šestiúhelníková síť obslužných oblastí.
- Princip obsluhy – každé místo vyššího řádu poskytuje služby všem nižším řádům.
- Každé místo obsluhuje dvě centrální místa a 3 místa nižšího řádu – tzv. princip $K=3$.

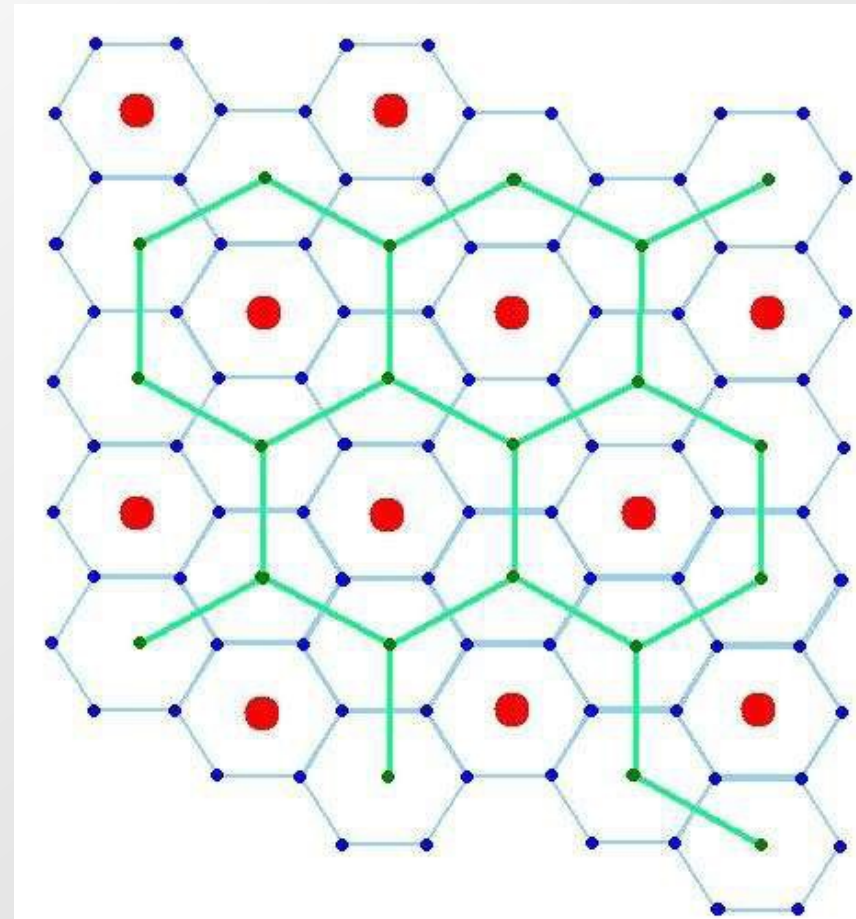

- **minimální práh (nabídka)**
 - minimální počet zákazníků potřebných k fungování služby

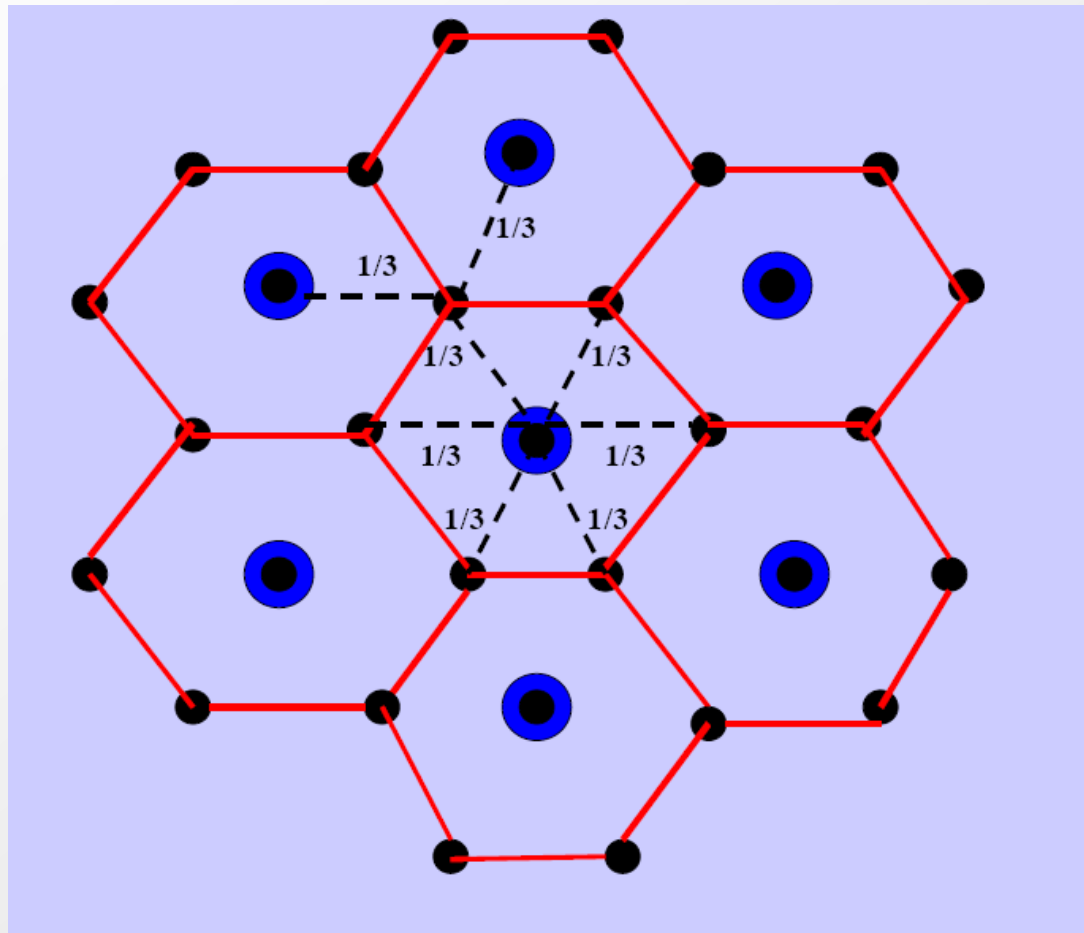
- **maximální práh (poptávka)**
 - odkud až jsou zákazníci ochotni dojíždět nakupovat poskytované služby (dopravní náklady)

K=3 teorie

- V základním modelu každé centrum vyšší velikosti obsluhuje 3x větší území než centrum o řád nižší.

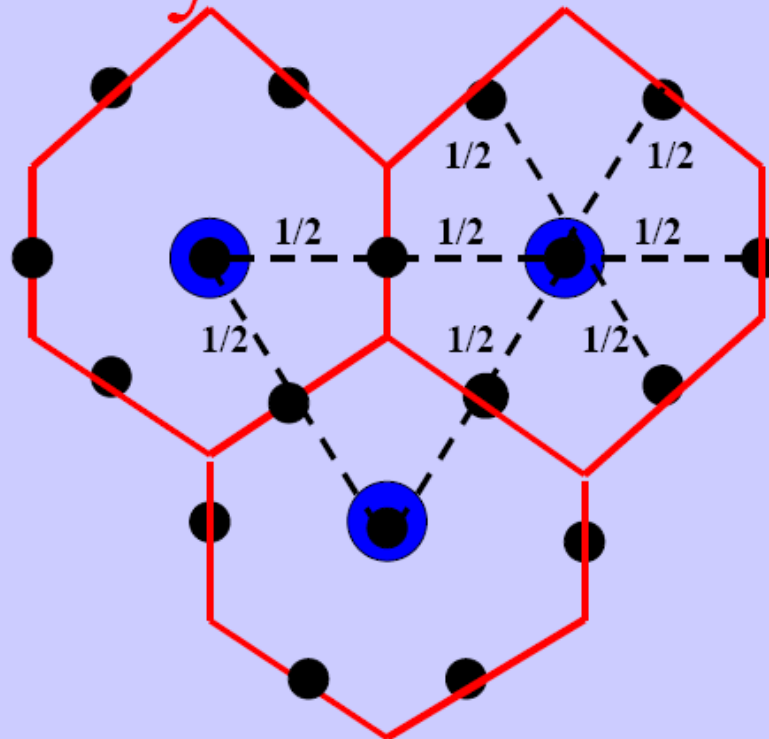
Obslužný princip

$$k = 6/3 + 1 = 3$$

Dopravní princip

System of 4's

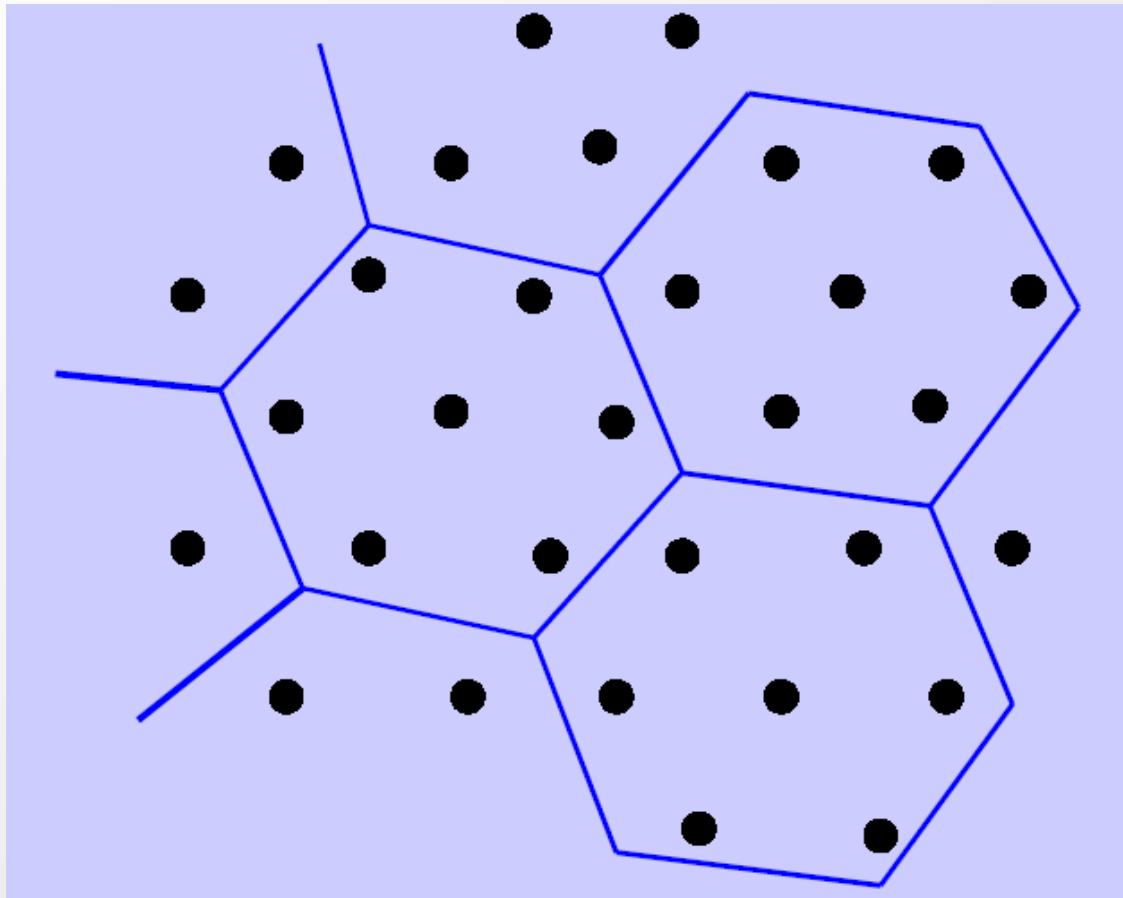

k = 4

$$\begin{aligned} &1/2 + 1/2 + 1/2 + 1/2 + 1/2 + 1/2 + 1 = \\ &6/2 + 1 = 4 \end{aligned}$$

Administrativní princip

k = 7

Centrum

- Obchodní centrum (export a import zboží i služeb).
- Lokalizace přibližně v geometrickém středu oblasti.
- Centra si postupně vyvíjejí obslužnou funkci pro svoje širší okolí (zázemí).
- Význam centra se nehodnotí podle počtu obyvatelstva, ale dle tzv. indexu centrality (rozsah poskytovaných služeb).

Hranice dosahu:

- Maximální vzdálenost, kterou jsou lidé ochotní cestovat za danou službou.

Löschova teorie

- ❏ **August Lösch** (1906 – 1945)
- ❏ Soustředil se na vztahy v rozmístění velkých průmyslových podniků.
- ❏ Každé centrální místo vyšší hierarchie nemusí nabízet všechny služby (zboží) jako místo na nižším stupni centrality.
- ❏ Model je tvořen postupně od sídel s nejnižší hierarchií k sídlům s nejvyšší hierarchií.

Francouzská škola

- ❏ ***Jean Baptiste Bourguignon d'Anville*** (1697 – 1782)
– kartograf
- ❏ ***Paul Vidal de la Blache*** (1845 – 1918) – odklon od determinismu, zavedl pojem ***posibilitismus*** – *(prostředí ovlivňuje člověka, ale kulturu si vytváří člověk sám ve spolupráci s dalšími lidmi a může s ní změnit své prostředí);* Dílo - *Géographie universelle (Zeměpis světa roku 1930).*

„genre de vie„

Americká škola

- **Richard Hartshorne** (1899 – 1992) – zavedl do geografie pojem prostorová diferenciacie – územní hierarchie sociálních a fyzikálních prvků.
- Indeterministické pojetí regionu – popírá spojení společnosti a přírody; společnost je na přírodních podmínkách nezávislá.

Současnost

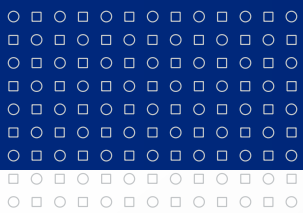
- Konec geografie (90. léta 20. st.).
- „Teorie o konci odlehlosti“.
- Orientace na nové směry -> rozvoj nových disciplín (G města, vesnice, obchodu, služeb, jazyků, průmyslu, zemědělství, dopravy apod.).
- Důležitou roli hraje propojení geografie, sociologie, ekonomie.

Postmodernismus

- ☒ Informační revoluce v 80. a především 90. letech 20. st.
- ☒ Geo disciplíny si začaly data sbírat samy.
- ☒ Snahy o popis prostorových jevů a skutečností (složky krajiny) tak, aby vytvářely navzájem propojený celek => analýza se mění v syntézu.
- ☒ Teorie geografické organizace reality.

Co si dnes z toho odnést?!

- ❏ Co je objekt a předmět studia regionální geografie?
- ❏ Jaký je rozdíl mezi regionální x sociální x fyzickou geografii?
- ❏ Kdo z významných osobností nejvíce ovlivnil regionální geografii?

Zadání práce!

